

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 793.322"18/20"

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-6>**Олександр ПЛАХОТНЮК,***orcid.org/0000-0003-4130-8653*

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри режисури та хореографії

Львівського національного університету імені Івана Франка

(Львів, Україна) *oleksandr.plakhotnyuk@lnu.edu.ua***Роман БЕРЕСТ,***orcid.org/0000-0001-7405-2020*

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри режисури та хореографії

Львівського національного університету імені Івана Франка

(Львів, Україна) *roman.berest@lnu.edu.ua***Людмила БЕЛІНСЬКА,***orcid.org/0000-0002-4716-6011*

доктор історичних наук, доцент,

професор кафедри соціокультурного менеджменту

Львівського національного університету імені Івана Франка

(Львів, Україна) *lyudmyla.belinska@lnu.edu.ua***ІСТОРИЧНО-КУЛЬТУРНИЙ ГЕНЕЗИС НОВІТНІХ ФОРМ ДЖАЗОВИХ ТАНЦІВ**

У статті визначаються історично-культурного коріння новітніх форм джазових танців, що має вплив на розвиток і формування їх характерних ознак. Методологія роботи полягає в застосуванні методів об'єктивності та історизму в порівняльному і культурно-світоглядному аналізі хореографічних процесів, в тому числі відносно джазових танців. Цей методологічний підхід дозволяє розкрити та піддати аналізу історію походження та виникнення джазового танцю. Метод об'єктивності й історизму надає змогу відстежити генезу джаз-танцю і новітніх його форм. Порівняльний метод застосовується в дослідженні для виявлення ознак джазової танцювальної культури в сучасному культурно-мистецькому просторі.

Узагальнено наукові дослідження з джаз танцю у мистецтвознавчому дискурсі ХХ–ХХІ ст.; окреслено специфіку похідних форми джазових танців у новітніх художньо-мистецьких конфігураціях; уточнено понятійно-категоріальний апарат опису джазових танців.

Отже у статті визначено, що джаз-танець є важливим напрямом сучасної хореографії і має свої характерні ознаки. Він сформувався як результат злиття американської, африканської та європейської культур у танцювальному та сценічному мистецтві з кінця ХІХ ст. до початку ХХІ ст. Процес зародження джазових танців відбувався шляхом поєднання ритмів та танців різних етнічних культур, які мали етнічний або популярний характер, з впливом європейської та американської культур. Цей процес включав релігійні, етнічні, естетичні та субкультурні аспекти. В джаз-танці виявляється генетичне коріння новітніх форм популярних танців. З плином часу новітні форми танцю починають отримувати значну популярність і активно проникають у мистецьке середовище. Тільки на піку своєї популярності вони починають отримувати визнання серед культурологів та мистецтвознавців. Таким чином, джаз-танець є самобутнім напрямом сучасного хореографічного мистецтва, який розвивався на основі злиття різних культурних впливів та мав значний вплив на танцювальну культуру.

Ключові слова: хореографія, танець, джаз-танець (джазовий танець), сучасне хореографічне мистецтво, хореографічна лексика, танцювальний стиль, соціальний танець, лінді хоп, диско, бугі-вуги, стріт-джаз танець, джаз-фанк танець, танець фанк, танець транс.

Oleksandr PLAKHOTNYUK,

orcid.org/0000-0003-4130-8653

Candidate of Art, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of Direction and Choreography

Ivan Franko National University of Lviv

(Lviv, Ukraine) oleksandr.plakhotnyuk@lnu.edu.ua

Berest ROMAN,

orcid.org/0000-0001-7405-2020

Doctor of Historical Sciences, Professor;

Professor at the Department of Direction and Choreography

Ivan Franko National University of Lviv

(Lviv, Ukraine) roman.berest@lnu.edu.ua

Lyudmyla BELINS'KA,

orcid.org/0000-0002-4716-6011

Doctor of Historical Sciences, Associate Professor;

Professor at the Department of Sociocultural Management

Ivan Franko National University of Lviv

(Lviv, Ukraine) lyudmyla.belinska@lnu.edu.ua

HISTORICAL AND CULTURAL GENESIS OF THE LATEST JAZZ DANCE FORMS

The purpose of the work: to determine the historical and cultural roots of the latest forms of jazz dances, which influence the development and formation of their characteristic features. Methodology of work: it consists in applying the methods of objectivity and historicism in a comparative and cultural and ideological analysis of choreographic processes, including in relation to jazz dances. The specified methodological approach allows revealing and analyzing the prehistory of origin and occurrence. The method of objectivity and historicism allows us to trace the genesis of jazz dance and its latest forms. The comparative method is used in the study to identify the signs of jazz dance culture in the modern cultural and artistic space.

Scientific novelty: scientific research on jazz dance in the art criticism discourse of the XX–XXI centuries is summarized; the specifics of the derivative forms of jazz dances in the latest artistic configurations are outlined; clarified the conceptual and categorical apparatus for describing jazz dances.

The Conclusions. Jazz dance is the most important direction of modern choreography and has its own characteristics. It was formed as a result of the merging of American, African and European cultures in dance and performing arts from the end of the 19th century to the beginning of the 21st century. The process of origin of jazz dances took place by combining the rhythms and dances of various ethnic cultures, which had an ethnic or popular character, with the influence of European and American cultures. This process included religious, ethnic, aesthetic and subcultural aspects. In jazz dance, the genetic roots of the newest forms of popular dances are found. Over time, the latest forms of dance begin to gain significant popularity and actively penetrate into the artistic environment. Only at the peak of their popularity do they begin to gain recognition among culturologists and art historians. Thus, jazz dance is an original direction of modern choreographic art, which developed on the basis of a fusion of various cultural influences and had a significant impact on dance culture.

Key words: choreography, dance, jazz dance, modern choreographic art, choreographic vocabulary, dance style, social dance, lindy hop, disco, boogie woogie, street jazz dance, jazz funk dance, funk dance, trance dance.

Постановка проблеми. В кінці ХХ – початку ХХІ ст. джаз-танець став одним із широко розвинутих напрямків сучасного хореографічного мистецтва. З'явилися танцювальні студії, колективи. Проводяться хореографічні конкурси, які сприяють розширенню сфери сучасного хореографічного мистецтва. Однак, обмежувати мистецтвознавчий аналіз стилістики джазового танцю лише елементами ефектних рухів, ритму, гармонії та мелодії було б неправильно. Важливо розуміти історію походження та різноманіття різних напрямків джазового танцю. Сучасне хореографічне мистецтво, зокрема джаз-танець, відрізняється нестатичними формами художнього

мислення, колективною пам'яттю і специфікою імпровізації. Існує факт спонтанного виникнення і розвитку композицій, що часто ускладнює їх аналіз в академічному та мистецькому середовищі. Це особливо стосується новітніх технік джаз-танцю. Отже, для належного мистецтвознавчого трактування сучасного хореографічного мистецтва важливо враховувати всю його специфіку, історію виникнення та широкий спектр різних напрямків джаз-танцю.

Аналіз досліджень. Науковці середини ХХ ст. початку ХХІ ст. як у світі так і в Україні вивчають джазові танці, їх характеристики й виразні ознаки. Дослідники джазового танцю

М. Стернс, Дж. Стернс «Джазовий танець. Історія американського традиційного танцю» (Stearns & Stearns, 1994) висвітлюють історичні факти із становлення джазового танцю в Америці. Актуальними є дослідження польських науковців. Так, у праці польської дослідниці С. Чехлевської «Історія танцю» (Czechlewska, 2018), а також Ю. Бак «Сучасний танець» (Bak, 2016), Б. Сієр-Жнік «Постмодерн танець. Окреслення проблематики» (Sier-Jnik, 1995), проведений аналіз ознак джазових танців, де автори характеризують їх складними ритмічними структурами, що включають поліритмію, синкопу, фразові переклади та інші елементи. Характеризуючи їх імпровізаційними та особистісними ознаками, прописують техніку джазових танців.

Українські науковці внесли значний внесок у дослідження основних понять сучасної танцювальної культури. У дослідженні А. Журавльова «Молодіжні танці як простір для творчої реалізації особистості» (Журавльова, 2016: 150–168) танцювальна культура сучасності аналізується як явище, що складається з різноманітних напрямків і субкультур, які впливають на формування танцювальних течій. Д. Кондратюк «Джаз-танець: історія становлення» звертається до питань історичного розвитку джазового танцю через висвітлення діяльності провідних митців джаз-танцю (Кондратюк, 2016: 68–82). О. Серєда «Хіп-хоп як культурна течія» (Sereda, 2019: 70–73), досліджує хіп-хоп культуру, яка охоплює основні аспекти, такі як стиль танцю, графіті, музичний стиль, та особливості біомеханіки тіла виконавця танцю на прикладі сучасних вуличних стилів танцю. В окреслених працях акумулюється напрацювання, що спрямовані на новітній джазовий танець.

Мета статті – визначити історично-культурного коріння новітніх форм джазових танців, що має вплив на розвиток і формування їх характерних ознак.

Виклад основного матеріалу. Для повного розуміння будь-якого численного стилю або виду танцю необхідно враховувати контекст, в якому він з'явився, формувався та розвивався зі своїми виражально-образними ознаками. Новітні напрями або стилі танцю можуть бути зрозумілими лише в історичному, соціально-економічному, комунікативно-психологічному контекстах, в рамках загальних культурних процесів (Плахотнюк, 2007: 55). Лише сукупність багатьох аспектів передісторії джазового танцю – африканського, американського та європейського національного кореню, побутового та професійно-сценічного,

поєднання шоу бізнесу та вуличної культури – може підвести до розуміння й осмислення природи вуличних танців як феномену художньої культури ХХІ ст.

Глибинним корінням всіх новітніх форм джаз-танцю можна прослідкувати з історії становлення ще джазового танцю (Плахотнюк, 2007). Становлення якого розпочалося ще у XVII–XVIII ст., коли работоргівля призвела до широкомасштабного вивозу африканського населення (як рабів) з Африки до Американського континенту. Уже в 1800-х рр. їх кількість у Південних Штатах сягнула більше мільйона

У XVII–XVIII ст. почалося становлення джазового танцю, яке було визначене масовим вивезенням африканського населення (негрів-рабів) з Африки до Американського континенту у зв'язку з работоргівлею. На початку ХІХ століття кількість цих рабів у Південних Штатах Америки перевищила мільйон (Bernad, 200: 11–12). Соціальні проблеми, з якими стикнулося негритянське населення, не зникли. Почався процес сегрегації, це означало, що їх окремо виділяли в міських кварталах, де умови проживання були жахливими (вони розміщувалися біля залізничних ліній, на болотистих ділянках або в промислових зонах). На афроамериканців були накладені значні обмеження: вони могли займатися лише низько-кваліфікованою роботою або працювати слугами, при зустрічі на вулиці з білими людьми вони повинні були зійти з тротуару і поступитися дорогою. Темношкірі чоловіки не мали права дивитися на білих жінок, і, якщо вони з ними спілкувалися, повинні були відповідати з опущеними очима. Афроамериканці не могли приміряти одяг у магазинах, вони могли лише вказати пальцем на те, що хотіли купити. Відпочивати та проводити час афроамериканці змушені були окремо від білого населення. Такі соціально-історичні умови спричинили ізоляваність у розвитку культурно-мистецьких процесів серед афроамериканського населення.

Разом із африканським населенням (рабами), в Америку потрапили їх традиції, обряди, вірування, пісні, музика та традиційні танці. В залежності від національних та соціальних умов, у які потрапляли раби-африканці, їхня автентична музика або перепліталась з місцевими фольклорними стилями, або набувала нового колоритного наповнення в якому переплітались звичай різних африканських племен, ірландських мелодій і місцевого населення, що призводило до виникнення нових форм звуковідтворення і мелодійного звучання. Отже можемо констатувати, що афро-американський музичний фольклор утворювався під

час трудових процесів, коли раби виконували пекельну діяльність. Іншим мотивів музичний матеріал набув під час навернення африканського люду до християнства (під час богослужінь) (Плахотнюк, 2016: 56).

Деякі зразками джаз-танцю, що формувались різні періоди «передісторії» новітньої хореографії кінця XIX ст. – початку XXI ст. Кожен з цих танців виникав і розвивався у певний історично-культурний період, відображаючи настрої, тенденції та енергетику свого часу під впливом суспільно-політичних подій та культурно-мистецьких тенденцій тогочасного суспільства. «Потрібно розуміти, що джаз – це самодостатній і потужний напрям розвитку художньої культури людства, який має довгу історію, бурхливу еволюцію, багате розгалуження стилів, напрямів і національних, стильових шкіл, свої закони (часом досить жорсткі), своїх реформаторів, майстрів зі світовим ім'ям і небувале досі в історії національних культур поширених по всій земній кулі» (Плахотнюк, 2016: 63).

Сучасні свінгові танцювальні форми підкорили шанувальників танцю багатьох країн світу, відповідно залишається найпопулярнішим форми джазового танцю лінді хоп, бугі-вугі, диско та інші. Проведемо більш детально аналіз виразально-образних характеристик.

Бугі-вугі – соціальний танець, під музику англо-американського походження. Як афро-американський джаз-танець став популярним у Європі 30–40-х рр. XX ст. Побудований на основі хореографії танцю лінді хоп, він належить до свінгових танців, його виконують під музичний супровід рок-н-рол і рокабіллі. Найближчі до бугі-вугі – танцювальні стилі лінді хоп (Колесніченко, 2012: 456). При виконанні танцю коліна стулені, а стегна розгойдуються з боку в бік, особливо при русі вперед. Ці рухи тапер перенесені в інші особливо динамічні танці, такі як мамба, ча-ча-ча, свінг. У музичному мистецтві бугі-вугі – імпровізаційна форма джазу, один із найбільш ранніх видів негритянського блюзу на фортепіано. Бугі-вугі став модним засобом виразності джазу наприкінці 30-х рр. XX ст. і вплинув на його розвиток, особливо свінгу (Юцевич, 2003: 32).

Початково термін «бугі-вугі» використовувався для опису стилю гри на фортепіано, де ліва рука піаніста залишалась майже нерухомою на одному сегменті клавіатури, тоді як права рука, незалежно від того, що грає ліва, володіла повною свободою у творенні мелодійних ліній.

Лінді хоп – побутовий танець, виник у Нью-Йорку в 1926 р. Популярний у США і Європі, особливо в кінці 1920-х – на початку 1930-х рр.

Танець афро-американського походження, належить до танців свінгового напрямку, виконується під джазову музику свінг. Виник від поєднання джазового танцю, теп-танцю, чарльстону й танцю брейкевей. Виконується сольні і в парі. Основний рух – свінг аут (англ. *swing-out*), швидкий оберт (Bernad, 2000: 181). На основі лінді хоп – у парному варіанті виникли такі танці, як рок-н-рол, бугі-вугі, ритм-енд-блюз та інші (Дініц, 2003: 3). У 80-х рр. XX ст. лінді хоп зазнав відродження завдяки танцюристам з США, Швеції та Великої Британії. Зараз школи лінді хопу існують у багатьох країнах світу, включаючи Україну.

Стріт-джаз танець – це різновид нових форм джаз-танцю, до яких належить велика кількість елементів із різних стилів вуличних танців (Плахотнюк, 2011: 35). У певному контексті, найхарактерніші виразно-зображальні ознаки джазового танцю представлений стріт-джаз танцем, відомим як вуличний джаз-танець, що присутній у всіх сучасних популярних танцях різних епох. До них відносяться більш ранні танці (у період «епохи свінгу» в 1920–1940 роках, такі як твіст, чарльстон, шейк, бугі-вугі, бальбоа), танці вуличної культури в 1970–1990 роках (диско, хіп-хоп, фанкі та інші), а також ультрамодні молодіжні танці в 2000–2015 роках (наприклад, джаз-фанк танець та інші).

Танець, відомий як диско-танець, отримав свою назву від популярного музичного стилю 50–80-х рр. XX ст. Термін «диско» вказує на жанр танцювальної музики, який вирізняється чітким ритмом, підсиленням бас-барабаном, з акцентом на вокалі, клавішних, струнних та електронних інструментах, у відміну від року, де гітари визначають звучання. На початку 1980-х рр. популярність диско зменшується, але цей стиль має значний вплив на розвиток електронної танцювальної музики, таких напрямків як «пауз» і «техно». Певні впливи танцю диско також можна відслідкувати у танцювальних напрямках хіп-хопу в 1990–2000 рр. Термін «диско» (англ. *disco*) описує стиль популярної танцювальної музики другої половини 70-х рр. XX ст., який характеризується різноманітним чітким ритмом, визначеним четвертними нотами, та підсиленням бас-барабаном, і відрізняється від року, де переважають гітари (Плахотнюк, 2011: 37).

Танець диско охоплює широкий спектр танцювальних стилів та манер виконавства, починаючи від тих, які танцюються на вечірках та дискотеках з друзями, і закінчуючи високопрофесійними, атлетичними формами танцю для фахівців. Спільним для всіх цих стилів є те, що вони виконуються під популярну музику. Початкові витoki танцю диско

виникали у 60-х рр. ХХ ст. у Франції разом із відкриттям перших дискотек. У цих нових клубах молодь танцювала під записи популярної музики на платівках, а не під живий оркестровий супровід, як це було раніше у танцхолах. Дискотеки швидко розповсюдились в Америці та на європейському континенті. Новий танець, де можна танцювати самостійно, без необхідності фізичного контакту між партнерами, став популярним завдяки своїй новаторській концепції (Плахотнюк, 2007).

Початковим диско танцем, який виглядав як «одиначний», був твіст (від англійського *twist* – «вертіння»). Це енергійний танець, де танцівник ставить то на одну ногу, потім на іншу, і виконує коливання стегнами вздовж боків, при цьому залишаючи плечі нерухомими. Музикант і танцівник Чаббі Чаккер (англ. *Chubby Checker* справжнє прізвище Ернест Еван, англ. *Ernest Evans*), він народився 1941 р. в США. 1960 р. і випустив у світ запис пісні під назвою «Твіст» (англ. *The Twist*), яка очолила американський хіт-парад. Платівка стала масовою, розійшлась мільйонами копій. Його наступний трек – «Давай знову станцюємо твіст» (англ. *Let's Twist Again*, 1962) поклала початок захоплення твістом у всьому світі (Плахотнюк, 2007).

У середині 70-х рр. ХХ ст., на основі музичних жанрів соул і фанк, виникає стиль поп-музики, відомий як диско (англ. *disco*). Термін «диско» має іспансько-італійське коріння і є синонімом французького «disque» та англійського «disk» (диск, платівка). Музична лінія диско мелодійно взаємодіє з елементами соулу, в той час як ритміка більше віддзеркалює фанк. Диско є танцювальною музикою, перш за все, призначеною для використання на дискотеках.

Поширення танцювального стилю диско визначилося популярністю дискотек. Цей стиль ґрунтується на чіткому ритмі та приємній мелодії, що дозволяє навіть тим, хто не має особливої танцювальної підготовки, насолоджуватися танцюванням, вивільняючи свої емоції через прояв індивідуальної танцювальної тілесності, через власні танцювальні рухи.

На той період в стилі диско почали працювати такі співаки і групи як: Донна Саммер (*Donna Summer* справжнє прізвище *La Donna Andre Gaines*) американська співачка, пік її популярності 1975–1980 рр. Її називали «Королевою диско». Кульмінація її кар'єри – премія «Оскар» присуджена за виконання пісні «Останній танець» (англ. *Last Dance*), написаної для кінофільму «Слава богу п'ятниця» (англ. *Thank God It's Friday*). Тінна Тернер (англ. *Tina Turner* справ-

жнє прізвище Анна Мей Балок (англ. *Anna May Bullock*). Візитною карточкою співачки стала композиція «Танцівник по приватному замовленню» (англ. *Private Dancer*, 1984). Американська співачка Шер (англ. *Cher* повне ім'я прізвище Шерлін Саркісян). Вокально диско група «Бонні Ем» (англ. *Boney M*), яка створена в 1976 р. у ФРН склад якої увійшли четверо вихідців з Ямайки. Європейські виконавці «АББА» (шведська група). Німецький дует «Модерн Токінг» (англ. *Modern Talking*), що в перекладі «розмовляючи сучасно». Та багато інших виконавців популярної музики (Плахотнюк, 2016: 34–35).

Однією з вагомих причин швидкого поширення танцю диско стала поява його в художньому фільмі «Лихоманка суботнього вечора» 1977 р., який був знятий акторами та режисером Джоном Траволта. Фільм розповідає про популярний серед молоді танець диско, де юнак і дівчина беруть участь у танцювальному конкурсі та перемагають в ньому, виконуючи саме диско-танець. Це призвело до збільшення популярності диско-танцю серед молоді, яка почала наслідувати героїв фільму, нерідко влаштовуючи танцювальні змагання.

Джаз-фанк танець (фанк-джаз) – це один із танців вуличних стилів, що являє собою суміш елементів «класичного» хіп-хопу, вакінгу, джаз-танцю з чергуванням плавних і гранично різких, уривчастих рухів. Характеризується оригінальним поєднанням плавності й різкості виконання рухів із кроками дефіле на подіумі, фіксацією корпусу в позах, як у фотосесії модного фотографа. Джаз-фанк також ефектно поєднує в собі елементи локінгу, папінга. Танець виконують як дівчата, так і хлопці. Видовищність, манірність, емоційність, зухвала манера й епатаж, вміння імпровізувати – є його характерними рисами. Ритмічний малюнок танцю жорсткий і чіткий, з характерними джазовими затяжками. Основний елемент джаз-фанк танцю – це імпульс, своєрідний вибух, що йде від грудей, стегон, плечей або ліктів, з нього починається винос тіла вперед або вбік, що надає пластичності спонтанної активності. Ноги в процесі танцю виконують кроки «степ-степ» (прості переступання) і ковзання (Плахотнюк, 2011: 79–80).

На відміну від хіп-хопу, джаз-фанк використовує не широкі розмахисті рухи, а дрібніші, що «перетікають» один з одного. Візуально танцювальні композиції розбиті на окремі елементи, що, підкоряючись ритму музики, як цілісний дихаючий організм, який живе своїм життям та після кожного «подиху» – точка, фіксація руху, що задає новий імпульс ексцентричним танцювальним па (Sereda, 2019).

Танець фанк (*Funk*). Фанк (англ. *funk* – той, що ухилиється, боягуз, або жаргонне гостро пахне, вдаряючи в ніс гострий запах) – виконавський стиль сучасного джазу, започаткований музикантами хард-бопу наприкінці 50-х рр. ХХ ст. гітарний реп – речитатив, для фанкі властиві гостра експресивність гри, відома від темперованого строю, використання ритмомелодичних особливостей блюзу, а також екстатичність культової музики американських негрів. В кінці 60-х рр. першій половині 70-х рр. ХХ ст. найяскравішим явищем в афро-американській популярній музиці став фанк. Музичні композиції побудовані на постійних повтореннях мелодичних і ритмічних структурах, при цьому в кожній групі інструментів свої, інколи виконавців цього стилю – називають високо професіональними міськими музикантами. У джазі музикальні відкриття фанка використовуються в стилях фьюжин і джаз-фанк. Піонер фанка Джейм Браун (англ. – *James Brown*, народжений 1928 або 1933 рр.). Фігура легендарна засновник двох музикальних напрямків – соула і фанка. Другий з засновників фанку – Джордж Клінтон (англ. *George Clinton*, 1941) його діяльність на сцені створювала неймовірний балаган, який переходив у театр абсурду. І третій засновник фанку – Слай Стоун (англ. *Sly Stone*, справжнє ім'я Сильвестр Стюарт, 1943) (Плахотнюк, 2011: 80–81).

Танець фанк – як танцювальна форма афро-американського походження, за музичну основу взято весела музика, що має досить часто афро-американські мотиви. Відповідно до танцювальних рухів осіб, що гротеск взяли за спосіб відображення власного стану «Веселих людей», які викликають відчуття радості по всьому тілу, виникає чудовий емоційний стан. Характер ритму визначає особливості хореографічної лексики. Ритм із елементами свинкопованості відбивається у характері рухів: плавні та спокійні рухи, як правило, завершуються жорсткою фіксацією – точковим «стоп-кадровим» виконанням. Танцювальні рухи виконуються з розслабленими м'язами тіла, а на момент музичного акценту відбувається фіксація танцювального па або поз. Багато рухів схожі на елементи танцю хіп-хоп, з акцентованими рухами та легким зіскоком. Танець фанк характеризується синкопованими танцювальними рухами із поєднанням фіксації ефектних танцювальних поз та рухів.

Танець транс (англ. *trance*) – музичний стиль, що виник у 1992 р. в Німеччині та Бельгії. Його особливість виражально-зображальних ознак полягає в простому, не надто «важкому» звучанні

та яскраво виражених клавішних темах. Зазвичай музичний супровід танцю транс є мелодійним, хоча іноді можна зустріти композиції, побудовані на повтореннях однієї музичної фрази. Танець у стилі транс характеризується пластичними та чіткими рухами. Широкі танцювальні рухи поєднуються із несподіваними «точками». Виникає враження, ніби танцюристи рухаються під впливом гіпнозу. Танцівники створюють враження сповільненої зйомки, немовби вони зусиллям подолають опір повітря, а також викликають враження ефекту «стробоскопу». Завдяки музиці та хореографічній лексиці танцю, емоційний стан танцівника переносить глядачів «в інший світ».

Проаналізовані танці з джазовим генетичним корінням, серед багатьох інших, були інтегральною частиною культурного спадщини кожного періоду. Вони відображали соціальні та культурні зміни, стиль музики та суспільні настрої, водночас надаючи молоді можливість виражати себе та насолоджуватися свободою виразу через рух.

Отже, історично-культурне коріння новітніх форм джазових танців включає в себе різноманітні етнічні, соціокультурні та хореографічні впливи. Ключовими етапами та факторами, які сприяли формуванню джазових танців можемо окреслити наступні: утворення джазових танців неможливо уявити без впливу африканської культури. Під час работоргівлі африканські раби привезли до Америки свої танцювальні традиції, ритуали та ритми. Це стало основою для розвитку таких стилів, як хіп-хоп і брейк-денс, які є невід'ємною частиною джазових танців; вплив європейської танцювальної традиції, особливо класичного балету, був помітним у формуванні стильових елементів джазових танців, а згодом у ХХ ст. і модерн-танцю. Технічні аспекти, граціозність і естетика балету та модерн-танцю змішалися з енергетикою і імпровізацією джазових ритмів, створюючи унікальний стиль; всі форми джазових танців постійно співвідносяться з музикою джазу. Ритмічна структура джазу, імпровізація і емоційна експресія музики впливають на рухи танцюристів та їх танцювальну виражальну техніку; джазові танці були сильно пов'язані з соціокультурним контекстом афроамериканською спільнотою, особливо під час руху за громадянські права в США де танець стає для танцівників вираженням своїх почуттів, протесту та єднання; з часом джазові танці стали популярними в масовій культурі і розвивалися в комерційних форматах, таких як музичні вистави, кінофільми та телевізійні шоу. Це сприяло поширенню і вдосконаленню різних стилів джазових танців їх популярності та комерціалізації.

Потрібно відзначити, що згодом джазові танці відіграли важливу роль у розвитку сучасної хореографії, впливаючи на інші стилі танцю, включаючи стріт-денс, фанк, хіп-хоп та ін. Вони стали не лише мистецьким явищем, але й частиною популярної культури, що продовжує розвиватись та еволюціонувати.

Висновки. Джаз-танець є важливим напрямом сучасної хореографії і має свої характерні ознаки. Він сформувався як результат злиття американської, африканської та європейської культур у танцювальному та сценічному мистецтві з кінця XIX ст. до початку XXI ст. Процес зародження джазових танців відбувався шляхом поєднання ритмів та танців різних етнічних культур, які

мали етнічний або популярний характер, з впливом європейської та американської культур. Цей процес включав релігійні, етнічні, естетичні та субкультурні аспекти. В джаз-танці виявляється генетичне коріння новітніх форм популярних танців. З плином часу новітні форми танцю починають отримувати значну популярність і активно проникають у мистецьке середовище. Тільки на піку своєї популярності вони починають отримувати визнання серед культурологів та мистецтвознавців. Таким чином, джаз-танець є самобутнім напрямом сучасного хореографічного мистецтва, який розвивався на основі злиття різних культурних впливів та мав значний вплив на танцювальну культуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дініц О. Джазові танці. Донецьк : Сталкер, 2003. 61 с.
2. Журавльова А. Молодіжні танці як простір для творчої реалізації особистості. *Сучасний танець. Основні теорії і практики*. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. С. 150–168.
3. Колесніченко Ю. Інструменти хореографа. Термінологія хореографії. Київ: Кафедра, 2012. 660 с.
4. Кондратюк Д. Джаз-танець: історія становлення. *Сучасний танець. Основні теорії і практики*. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. С. 68–82.
5. Плахотнюк О. Джаз-танець як складова частина сучасного хореографічного мистецтва. *Матер. II всеукр.наук.-практ. конф., 17–18 листопада 2011 р.* Луганськ : ЛДІМК, 2011. С. 78–83.
6. Плахотнюк О. Джаз-танець як феномен художньої культури: дис. ... канд. мистецтвозн.: 26.00.01 «Теорія й історія культури». Львів, 2016. 295 с.
7. Плахотнюк О. Стили і напрямки сучасного хореографічного мистецтва. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету: зб. наук. праць*. Харків: Міжнародний слов'янський університет, 2007. Вип. 1. Т. 10. С. 32–26.
8. Юцевич Ю. Музика. Словник-довідник. Тернопіль: Начальна книга. Богдан, 2003. 352 с.
9. Bak J. *Taniec nowoczesny*. Bielsko-Biała : Dragon, 2016. 32 s.
10. Bernad A., Wessel-Therhron B. *Taniec jazzowy*. Warszawa : ISKRY, 2000. 184 s.
11. Czechlewska Z. *Historia tańca*. Warszawa : SBM, 2018. 128 s.
12. Sereda O. Hip-hop as a cultural movement. *CID International Congress on Dance Research. Coll. of Congr. Papers*. comp. O. Plakhotniuk. Lviv, 2019. Pp. 70–73.
13. Sier-Jnik B. Post modern dance. *Zarys problematyki – tworcy i techniki*. Warszawa: Centrum edukacji artystycznej. Centrum animacji kultury. 1995. 204 s.
14. Stearns M., Stearns J. *Jazz Dance. The Story of American Vernacular Dance*. New York : Da Capo Press, 1994. 476 p.

REFERENCES

1. Dinits, O. (2003). *Dzhazovi tantsi* [Jazz dances]. Donetsk: Stalker. 61 s. [in Ukrainian].
2. Zhuravlova, A. (2016). *Molodizhni tantsi yak prostir dlia tvorchoi realizatsii osobystosti* [Youth dances as a space for creative realization of personality]. *Suchasnyi tanets. Osnovni teorii i praktyky*. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K.. Pp. 150–168. [in Ukrainian].
3. Kolesnichenko, Yu. (2012). *Instrumenty khoreohrafa. Terminolohiia khoreohrafiu* [Choreographer's tools. Terminology of choreography]. Kyiv: Kafedra. 660 s. [in Ukrainian].
4. Kondratiuk, D. (2026). *Dzhaz-tanets: istoriia stanovlennia* [Jazz dance: the history of formation]. *Suchasnyi tanets. Osnovni teorii i praktyky*. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K. Pp. 68–82. [in Ukrainian].
5. Plakhotnyuk, O. (2011). *Dzhaz-tanets yak skladova chastyna suchasnoho khoreohrafichnoho mystetstva* [Jazz dance as an integral part of modern choreographic art]. *Mater. II vseukr.nauk.-prakt. conf., 17–18 lystopada 2011 r.* Luhansk : LDIMK. Pp. 78–83. [in Ukrainian].
6. Plakhotnyuk, O. (2016). *Dzhaz-tanets yak fenomen khudozhnoi kultury* [Jazz dance as a phenomenon of artistic culture]. *dis. ... kand. mystetstvozn.: 26.00.01 «Teoriia y istoriia kultury»*. Lviv. 295 s. [in Ukrainian].
7. Plakhotnyuk, O. (2007). *Styli i napriamky suchasnoho khoreohrafichnoho mystetstva* [Styles and directions of modern choreographic art]. *Visnyk Mizhnarodnoho Slovianskoho universytetu: zb. nauk. prats*. Kharkiv: Mizhnarodnyi slovianskyi universytet. Vyp. 1. T. 10. Pp. 32–26. [in Ukrainian].
8. Yutsevych, Yu. (2003). *Muzyka. Slovyk-dovidnyk* [Music. Dictionary-reference]. Ternopil: Nachalna knyha. Bohdan. 352 s. [in Ukrainian].
9. Bak, J. (2016). *Taniec nowoczesny* [Modern dance]. Bielsko-Biała: Dragon. 32 s. [in Polish].
10. Bernad, A., & Wessel-Therhron, B. (2000). *Taniec jazzowy* [Jazz dancing]. Warszawa: ISKRY. 186 s. [in Polish].
11. Czechlewska, Z. (2018). *Historia tańca* [History of dance]. Warszawa: SBM. 128 s. [in Polish].
12. Sereda, O. (2019). Hip-hop as a cultural movement. *CID International Congress on Dance Research. Coll. of Congr. Papers*. comp. O. Plakhotniuk. Lviv. Pp. 70–73.
13. Sier-Jnik, B. (1995). *Post modern dance. Zarys problematyki – tworcy i techniki* [Post modern dance. Outline of the issues – creators and techniques]. Warszawa: Centrum edukacji artystycznej. Centrum animacji kultury. 204 s. [in Polish].
14. Stearns, M. & Stearns, J. (1994). *Jazz Dance. The Story of American Vernacular Dance*. New York : Da Capo Press 476 s.